

სოფიკო ზაავა

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ენათმეცნიერების
ფაკულტეტის, მისი დარბაზისა და სასწავლო
პროგრამების უმჯინის ისტორია
(1926 წლის საარქივო მასალების მიხედვით)

საქართველოს ეროვნული არქივის უახლესი ისტორიის ცენტრალური არქივის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფონდში დაცულია საარქივო მასალები, კერძოდ სხდომათა ოქმები, რომლებშიც აღწერილია 1926 წელს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ენათმეცნიერების ფაკულტეტის შექმნის ისტორია, ფაკულტეტის ჩამოყალიბებაში მონაწილე მეცნიერთა (კომისიის წევრების) ვინაობა და მათ მიერ შედგენილი სასწავლო პროგრამები.

იმავე ფონდში დაცული საარქივო დოკუმენტებით დგინდება, რომ მანამდე, 1922 წელს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში არსებობდა პედაგოგიური ფაკულტეტი, რომელიც მიზნად ისახავდა: „შესაფერ მეცნიერთა კადრებისა და განათლების სარბიელზე მომუშავეთა თეორეტიულსა და პრაქტიკულ მომზადებას. ყველასთვის სავალდებულო საგნებია: ლოღიკა, ფსიქოლოგია, ფილოსოფიის შესავალი, საქართველოს ისტორია (დროებით) და ერთ-ერთი თანამედროვე ევროპული ენათაგანი. ენათმეცნიერმა თავის ცოდნის განსაკუთრებულ საგნად შეიძლება ან ქართულენოვანი აილოს, ან ინდოევროპული, ან სემური ენათმეცნიერება, ან არა და მხოლოდ ცალცალკე ენა. სწავლა ორ მთავარ ნაწილად იყოფა: პირველი ოთხი სემესტრის განმავლობაში სტუდენტმა უნდა შეისწავლოს მის სამეცნიერო დარგისა და მიზნისთვის საჭირო ენები და მოისმინოს იმ საგნების საზოგადო კურსები“ [სეა, უიცა, ფ. 471, ა. 1, ს. 81. ს. ჭაავა, ივანე ჯავახიშვილის ენობრივი სტრატეგია ტფილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში (1918-1922 წლების საარქივო მასალების მიხედვით, 2019 წელი. https://archive.gov.ge/ge/sametsniero-publikatsiebi/saertashoriso-konferentsia-20191?fbclid=IwAR0p2xtM050mo0rXvD6LpeGfTien_3KVwhorwk HDIUfJACpQfppQ4dXjXM].

1922 წელს პედაგოგიური ფაკულტეტი შედგებოდა სამი განყოფილებისაგან: **1. ფსიქოლოგიურ-პედაგოგიური; 2. საისტორიო-სალიტერატურო; 3. საბუნებისმეტყველო-მათემატიკური.** ამათგან საისტორიო-სალიტერატურო განყოფილების მიმართულებები იყო: **ქართული ენათმეცნიერება, ინდოევროპული ენათმეცნიერება და სემური ენათმეცნიერება,** რომლებზეც ისწავლებოდა შემდეგი დისციპლინები:

„**ქართული ენათმეცნიერების დარგი პირველი წლის განმავლობაში:** ფსიქოლოგია, მეთოდები და აპარატები ფსიქოლოგიისა, ფილოსოფიის ისტორია, ქართული ენა: ა/ძველი ქართული, ბ/ საშუალო ქართული, გ/ახალი ქართული, ქართული ენის ისტორია, **ახალი ენა/ფრანგ. გერმ. ინგლ/**, ზოგადი ფონეტიკა: ა/თეორიული კურსი, ბ/ სემინარიუმი, ქართული ლიტერატურის ისტორია, ძველი **სომხური ენა**, ახალი **სპარსული ენა**, პროსემინარი ქართულ ენაში, სემინარიუმი ქართულ ენაში.

ქართული ენათმეცნიერების დარგი მეორე წლის განმავლობაში:მეგრულ-ჭანური, სვანური ენა, აფხაზური ენა, ქართული ენის ფსიქოლოგია, ქართულ-მეგრ. სვან. შედარებითი ენათმეცნიერება, არაბული ენა, თურქული ენა, ბერძნული ენა, პალეოგრაფია, სპეციალური კურსი, ექსპერიმენტული ფონეტიკა.

ინდოევროპული ენათმეცნიერება პირველი წლის განმავლობაში: ექსპ. ფსიქოლოგია, მეთოდები და აპარატები ფსიქოლოგია, ფილოსოფიის ისტორია, **ქართული ენა /ძველი/, ქართული ენის ისტორია, ახალი ენა /ფრანგ. გერმ. ინგლ./**, ზოგადი ფონეტიკა: ა/ თეორიული კურსი, ბ/ სემინარიუმი, ზოგადი ენათმეცნიერება: ა/ თეორიული კურსი, ბ/ სემინარიუმი, **ქართული ლიტერატურის ისტორია**, ძველი **სომხური ენა**, ახალი **სპარსული ენა**, ბერძნული ენა, **ლათინური ენა.**

ინდოევროპული ენათმეცნიერება მეორე წელს:არაბული ენა, თურქული ენა, ინდოევროპული შედარებითი ენათმეცნიერება: ა/თეორიული კურსი, ბ/ სემინარიუმი, **ირანული ენათმეცნიერება:** ა/თეორიული კურსი, ბ/ სემინარიუმი, **ინდოევროპული ენათმეცნიერების ისტორია**, ექსპერიმენტალური ფონეტიკა, სპეც. კურსი /ორი/, პედაგოგიკის ისტორია, პედაგოგიური ფსიქოლოგია/ პრაქტ. საცდ. სკოლაში.

ხელოვნების, სიტყვიერებისა და საისტორიო დარგებზე ისწავლებოდა შემდეგი საგნები: ძველი ქართული ენა, ახალი ენა (ფრანგული, გერმანული ან ინგლისური), ერთ-ერთი კლასიკური ენა, ერთ-ერთი აღმოსავლური/სომხური, სპარსული, არაბული ან ასურული, ზოგადი ენათმეცნიერება და ზოგადი ფონეტიკა, ქართული პალეოგრაფია, ქართული ენის ისტორია და დიალექტოლოგია“[სეა, უიკა, ფ. 471, ა. 1, ს. 27, 1922 წ. ს. ჭავჭავაძის ივანე ჯავახიშვილის ენობრივი სტრატეგია ტფილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში (1918-1922 წლების საარქივო მასალების მიხედვით, 2019 წელი. [https:// archive.gov.ge/ge/sametsniero-publikatsiebi/saertashoriso-konferentsia2019-1?fbclid=IwAR0p2xtM050mo0rXvD6LpeGf_Tien3KVwhorwkHDIUFJACPqFp_pQ4dXjXM](https://archive.gov.ge/ge/sametsniero-publikatsiebi/saertashoriso-konferentsia2019-1?fbclid=IwAR0p2xtM050mo0rXvD6LpeGf_Tien3KVwhorwkHDIUFJACPqFp_pQ4dXjXM)].

1922 წლის ქართული და ინდოევროპული ენათმეცნიერების განყოფილებებზე ისწავლებოდა შემდეგი ენები: ქართული (მეგრულ-ჭანური, სვანური), ფრანგული, გერმანული, ინგლისური, ძველი სომხური, ახალი სპარსული, აფხაზური, ოსური, არაბული, თურქული, ლათინური და ბერძნული (სულ 11 ენა). სასწავლო პროგრამებში დასახელებულია ენების ასეთი კლასიფიკაცია, კერძოდ: **ძველი ენები, ახალი ენები, აღმოსავლური ენები და კლასიკური ენები.** როგორც ვხედავთ, დასახელებულ ენათა შორის არ ჩანს რუსული ენა, რაც შესაძლოა პროფ. ივ. ჯავახიშვილის ინიციატივა ყოფილიყო, ვინაიდან ჩვენ მიერ მოძიებული საარქივო მასალებიდან ჩანს, რომ მეცნიერი მაქსიმალურად ცდილობდა რუსული ენის ნაცვლად, ქართველ სტუდენტებს ესწავლათ ევროპული ან სხვა მეზობელი ქვეყნების ენები, რუსული სახელმძღვანელოებისა და სამეცნიერო ლიტერატურის ნაცვლად, ევროპის სხვადასხვა ქვეყნებიდან გამოეწერა უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკისთვის საჭირო წიგნები, რუსი პროფესორების ნაცვლად, ევროპის ქვეყნებიდან მოეწვია საჭირო კადრები და ა. შ. თუმცა 1922 წელს განათლების სახალხო კომისარიატის წარმომადგენლებმა შეცვალეს ივ. ჯავახიშვილისა და მისი თანაგუნდელების მიერ შედგენილი პედაგოგიური ფაკულტეტის სასწავლო გეგმები, აკრძალეს ზემოთ დასახელებული ენების სწავლება და მათ მაგივრად ახალი საგნები ჩაამატეს.

ამის შემდეგ, 1926 წელს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ენათმეცნიერების ფაკულტეტის შექმნა დაიგეგმა. წინამდებ-

რე ნაშრომში წარმოგიდგენთ სხდომათა ოქმებს, რომლებშიც ასახულია ის მოსამზადებელი სამუშაოები, რომლებიც აწარმოეს უნივერსიტეტის პროფესორ-მასწავლებლებმა აღნიშნული პროექტის განსახორციელებლად (მოცემულია სულ სამი ოქმი, 1926 წლის 2 და 3 ივლისის დილისა და სადამოს სხდომები):

„ოქმი N1, 1926 წლის ივლისის 2. სხდომას დაესწრნენ: პროფ. კ. კეკელიძე, პროფ. გრ. წერეთელი, პროფ. შ. ნუცუბიძე, პროფ. გ. ახვლედიანი, პროფ. ა. შანიძე, დოც. ლ. მელიქსბეგი, ი. აბულაძე, სვ. ჯანაშია, არნ. ჩიქობავა, ს. ყაუხჩიშვილი. თავმჯდომარე: კ. კეკელიძე. მდივანი: ს. ყაუხჩიშვილი.

პროფ. კეკელიძე მოახსენებს კრებს, რომ განათლების სახ. კომისარიატის მოწერილობით მას დავალებული აქვს შეადგინოს კომისია, რომელმაც უნდა შეიმუშავოს „ენათმეცნიერების“ ფაკულტეტის სასწავლო გეგმა. ამ მიზნით მან მოიწვია ამ სხდომაზე ის პირები, რომელთაც უშუალოდ აქვთ კავშირი ენათმეცნიერებასთან და მის დამხმარე დისციპლინებთან.

შემდეგ კომისია ეცნობა სასწავლო გეგმებს: 1. ლენინგრადის უნივერსიტეტის „ენათმეცნიერებისა და ნივთიერი კულტურის ფაკულტეტისა“ და 2. მოსკოვის პირველი უნივერსიტეტის „ეთნოლოგიური“ ფაკულტეტისა.

დასასრულს, კომისიის წევრები სთხოვენ თავმჯდომარეს, რომ რადგან „ენათმეცნიერების“ ფაკულტეტზე ფართოდ უნდა იყოს წარმოდგენილი ენათმეცნიერების დამხმარე დისციპლინები, მოიწვიოს ამ კომისიაში ფაკულტეტის დაწვრილებითი გეგმის დამუშავების გასაადვილებლად სხვა პირებიც.

ოქმი N2, 1926 წლის ივლისის 2, სადამოს სხდომა. სხდომას დაესწრნენ: პროფ. კ. კეკელიძე, პროფ. აკ. შანიძე, პროფ. გრ. წერეთელი, პროფ. შ. ნუცუბიძე, პროფ. გ. ახვლედიანი, პროფ. დ. უზნაძე, პროფ. გ. ჩუბინაშვილი, დოც. გ. ჯავახიშვილი, დოც. გრ. ნათაძე, დოც. ლ. მელიქსბეგი, ი. აბულაძე, სვ. ჯანაშია, არნ. ჩიქობავა, ს. ყაუხჩიშვილი. თავმჯდომარე: კ. კეკელიძე. მდივანი: ს. ყაუხჩიშვილი.

განიხილეს პროფ. კ. კეკელიძის მიერ წარმოდგენილი პროექტი ენათმეცნიერების ფაკულტეტის მიზნების განსაზღვრისა.

დაადგინეს წარმოდგენილი პროექტი შესწორებების შემდეგ მიღებული შემდეგი სახით:

1) **„ფაკულტეტის მიზანია** მოამზადოს მაღალი კვალიფიკაციის ლინგვისტები, მწერლობის ისტორიკოსები, არქეოლოგები და არქისტები, რომელნიც გამოყენებულ იქნებიან როგორც სამეცნიერო-საგამოკვლევო და საპედაგოგიო მოღვაწეობისთვის, ისე პრაქტიკული მუშაობისთვის ამა თუ იმ დარგში, როგორც პასუხისმგებელი სპეციალისტები. ამ მიზნით ფაკულტეტი ამზადებს:

ა) უმაღლესად დაკვალიფიცირებულ **მასწავლებლებს ენისას, მწერლობისას და სიძველეთმცოდნეობისას** ყველა ტიპის სკოლისთვის საქართველოში;

ბ) სპეციალისტებს, რომელთაც ხელი უნდა შეუწყონ საქართველოში **ეროვნულ უმცირესობებს თავის მშობლიურ ენაზე მოაწყონ სწავლა-განათლების საქმე და შექმნან საჭირო ლიტერატურა, უმთავრესად პედაგოგიური;**

გ) მხარეთმცოდნეობისათვის ორგანიზაციისათვის საჭირო მუშაკებს **საბჭოთა კავშირის, განსაკუთრებით კავკასიის შესასწავლად ლინგვისტური, ისტორიულ-ლიტერატურული, არქეოლოგიურისა და ეთნოლოგიურის მხრით;**

დ) **მახლობელი აღმოსავლეთისათვის საჭირო მუშაკებს, რომელთაც საფუძვლიანი ცოდნა ექნებათ არა მარტო ენისა, არამედ საშუალოდ აღმოსავლური კულტურისა და ისტორიისა;**

ე) მუშაკებს ცენტრალური და ადგილობრივი მუზეუმების, არქივებისა და წიგნთსაცავებისთვის.

2) ფაკულტეტის მოცულობის საკითხი.

დაადგინეს: **უნდა გაიხსნას „ენათმეცნიერების“ ფაკულტეტი ორი განყოფილებით: ერთი განყოფილება იქნება წმინდა ლინგვისტური, ხოლო მეორე შეისწავლის ნივთიერი კულტურისა და ეთნოლოგიის საკითხებს.**

3) ფაკულტეტის დაწვრილებითი სასწავლო გეგმის საკითხი.

დაადგინეს: რადგან დაწვრილებით სასწავლო გეგმის შემუშავება შეუძლებელია ფართო სხდომაზე. გამოყოფილ იქნეს კომისია, რომელმაც სასწრაფოდ უნდა დაამუშაოს აღნიშნული სასწავლო გეგმა და წარმოუდგინოს პლენუმს განსახილველად.

4) სასწავლო გეგმის შემმუშავებელი კომისიის გამოყოფის საკითხი;

დაადგინეს: გამოყოფილ იქნეს გეგმის შემმუშავებელი კომი-

სია ასეთი შემადგენლობით: **კეკელიძე**, (თავმჯდომარე), **ყაუხჩიშვილი** (მდივანი), **შანიძე**, **ახვლედიანი**, **უზნაძე**, **ნათაძე**, **ჩუბინაშვილი** და **გ. ჯავახიშვილი**“ [სეა, უიცა, ფ. 471, ან. 1, ს. 190. 1926-1927 წწ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, გვ. 15-21, გვ. 3-10].

მაშასადამე, ჩვენ მიერ წარმოდგენილი მეორე ოქმის მიხედვით ენათმეცნიერების ფაკულტეტის ორი მიმართულება ჩამოყალიბდა: 1. ლინგვისტური; 2. არქეოლოგიური და ეთნოგრაფიული. ლინგვისტურ მიმართულებაზე ქართველოლოგიის გარდა, გამოყოფილი იყო ეროვნული უმცირესობებისა და მახლობელი აღმოსავლეთის ქვეყნების ენობრივი, კულტურული და ისტორიული ასპექტების შესწავლა. არქეოლოგიური და ეთნოგრაფიული მიმართულება მოიაზრებდა მხარეთმცოდნეობის ორგანიზაციაში, მუზეუმებში, არქივებსა და წიგნთსაცავებში მომუშავე კადრების მომზადებას, რომლებიც უნდა დაუფლებოდნენ საბჭოთა კავშირის და კავკასიის ენობრივ, ლიტერატურულ, ისტორიულ, არქეოლოგიურ და ეთნოგრაფიულ საკითხებს.

ოქმი N3 (სასწავლო გეგმის შესადგენად გამოყოფილი კომისიის სხდომა), 1926 წლის 3 ივლისისა, დილის 10-12 საათი.დაესწრნენ: კ. კეკელიძე, გ. ჩუბინაშვილი, აკ. შანიძე, გ. ახვლედიანი, დ. უზნაძე, გ. ჯავახიშვილი, შ. ნუცუბიძე, ს. ყაუხჩიშვილი.თავმჯდომარე: კ. კეკელიძე. მდივანი: ს. ყაუხჩიშვილი.

1. განიხილეს: ფაკულტეტის ორივე განყოფილებისათვის საჭირო საერთო საგნების საკითხი და ამ საგნების საათების განსაზღვრა.

დაადგინეს: ფაკულტეტის ორივე განყოფილებისათვის სავალდებულო საგნებად მიღებულია:

1. ქართული ენა(ზოგადი კურსი) 4+2
2. რუსული ენა და მწერლობა 4+2
3. ქართული მწერლობის ისტორია - 12
4. საქართველოს ისტორია - (ზოგადი კურსი) - 12
5. ენის ფენომონოლოგია - 4+2
6. ენათმეცნიერების შესავალი - 2+2
7. ეთნიური ფსიქოლოგია - 4+2
8. აზროვნების ტექნოლოგია - 4+2
9. ფსიქოლოგია (ფაკულტატიური) - 2+2

10. ლოგიკა (ფაკულტატიური) - 2+2

2. ლინგვისტური განყოფილების სასწავლო გეგმა.

დადაგინეს: **ლინგვისტური განყოფილების სასწავლო გეგმის დამუშავება** მიენდოს: **გ. ახვლედიანს, ავ. შანიძეს და ს. ყაუხჩიშვილს** [სეა, უიცა, ფ. 471, ან. 1, ს. 190. 1926-1927 წწ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, გვ. 15-21, გვ. 3-10].

საბჭოთა ენობრივი პოლიტიკისა და თუ ზოგადად, ახალი სოციალისტური რეალობის თავისებურებების გათვალისწინებით, განათლების კომისარიატის მიერ პროფესორებისთვის ენათმეცნიერების ფაკულტეტის შექმნის შეთავაზება მხოლოდ ამ უწყების ინიციატივა არ იქნებოდა და ეს განსაკუთრებული საქმე საბჭოთა პოლიტიკური ლიდერების ნების გარშე ვერ გადაწყდებოდა. მოსკოვისა და ლენინგრადის უნივერსიტეტების სასწავლო პროგრამების განხილვა და მათი ნიმუშებად გამოყენება ამის დასტურადაც შეიძლება მივიჩნიოთ. ამ ყველაფერთან ერთად, უცნაურია ის ფაქტიც, რომ აღნიშნულ პროცესებში არ მონაწილეობდა პროფ. ივ. ჯავახიშვილი, რომელიც უნივერსიტეტის დასაბამიდან სათავეში ედგა ყველა მნიშვნელოვან წამოწყებას თუ რეფორმას. ცხადია, ენათმეცნიერების ფაკულტეტის გახსნა იყო მასშტაბური ღონისძიება, რომლითაც კომუნისტი იდეოლოგების ერთ-ერთი მთავარი მიზანი შესაძლოა ყოფილიყო საბჭოთა ენათმეცნიერული თეორიების მეტად განვითარება და საბჭოთა ენობრივი პოლიტიკის უფრო ეფექტურად განხორციელება. მიუხედავად ამისა, ქართულმა ლინგვისტურმა ისტორიოგრაფიამ ცხადყო, რომ ჩვენმა სახელოვანმა მეცნიერებმა შეძლეს ენათმეცნიერების, ასევე ქართველოლოგიისა და კავკასიოლოგიის, როგორც სამეცნიერო დარგების განვითარება და მათი საერთაშორისო სამეცნიერო საზოგადოებისათვის ღირსეულად წარდგენა.

1926-1927 წლებში საენათმეცნიერო დარგის სასწავლო გეგმისთვის ზემოთ დასახელებულმა კომისიის წევრებმა განსაზღვრეს 10 საგანი და 31 საათი:

	საენათმეცნიერო დარგის საგნები, პირველი კურსი	საათ. რაოდ.
1	ქართული ენა	3
2	რუსული ენა	3
3	ქართული მწერლობა	4

4	საქართველოს ისტორია	2
5	ენათმეცნიერების შესავალი	2
6	აზროვნების ტექნოლოგია	2
7	ბერძნული ან ლათინური	4
8	ზოგადი და საექსპერ. ფონეტიკა	4
9	დიპლომატიური სამართალი	3
10	ექსპერიმენტალური ფსიქოლოგია (ფაკულტატურად)	4
	სულ საათი	31

ცხრილში წარმოდგენილი საგნები სავალდებულო იყო ენათმეცნიერების ფაკულტეტის სხვადასხვა მიმართულებების სტუდენტებისთვის, ხოლო II კურსიდან იწყებოდა დარგობრივი დაყოფა.

საენათმეცნიერო დარგის I კურსზე ქართულ ენასა და ლიტერატურას ეთმობოდა 7 საათი, რუსულ ენას – 3 საათი, ხოლო ბერძნულ ან ლათინურ ენებს 4-4 საათი. საყურადღებოა ის ფაქტი, რომ 1926-1927 წლების სასწავლო გეგმით არ ისწავლებოდა არცერთი ევროპული ენა.

ჩვენ მიერ მოძიებული საანალიზო საარქივო მასალებით ირკვევა, რომ 1926 წელს ენათმეცნიერების ფაკულტეტზე მეცნიერებმა ჩამოაყალიბეს შემდეგი დარგები: **ქართული, კავკასიური (აფხაზურ-ჩერქეზული, ქისტური და დაღესტნური), ინდოევროპული, სემიტური, თურქული და ეთნოლოგიური.**

	ქართული დარგი II კურსი	საათ	ქართული დარგი III კურსი	საათ	ქართული დარგი IV კურსი	საათ
1	ქართული მწერლობა	4	ქართული მწერლობა	4	ენათმეცნ. ისტ.	2
2	რუსული მწერლობა	4	საქართველოს ისტორია	2	შედ. გრამ. ქართული ენა	2
3	საქართველო ისტორია	2	ენის ფონოლოგია	2	კავკ. ეთნოგრაფი	2
4	მეგრული ენა	2	ზოგადი ენათმეცნიერება	2	მახლ. აღმ. ისტორია	2
5	სომხური ენა	2	სვანური ენა	2	საშუ ან ახლო ბერძნული	2
6	სომხური მწერლობა	1	სპარსული ენა	2	არაბული	3
7	არაბული	4	სომხ. ენა	1	ბერძნული მწერლობა	2

8	ქართული ენა	2	სომხ. მწერლობა	1	ქართ. მწერლობა	4
9	სპარსული ენა	1	სპარსული მწერლ.	2		
10	სპარს. მწერ	2	არაბული ენა	2		
1	რუსული ენა	2	არაბული მწერლ	2		
1	2		დიალექტ. საფუძ.	2		
1	3		დასავ. ევროპ. მწერლ.	4		
	სულ	27	სულ	28	სულ	19

როგორც ვხედავთ, ქართული დარგის II კურსზე თანაბარი საათები ეთმობოდა ქართულ ენასა და ლიტერატურას და რუსულ ენასა და ლიტერატურას (6-6 საათი). ქართველური ენებიდან II კურსზე იკითხებოდა მეგრული ენა (2 საათი), ხოლო III კურსზე - სვანური ენა (2 საათი). II, III და IV კურსებზე იკითხებოდა აგრეთვე არაბული (11 საათი), სპარსული (7 საათი), სომხური (5 საათი), ბერძნული (4 საათი) ენები. აქაც გათვალისწინებული არ იყო არცერთი ევროპული ენის შესწავლა.

კავკასიური დარგი

	აფხაზურ-ჩერქეზული II კურსი	საათ	აფხაზურ-ჩერქეზული III კურსი	საათ	აფხაზურ-ჩერქეზული IV კურსი	საათ
	რუსული მწერლ.	4	ქართული მწერლობა	4	ენათმეცნ. ისტ.	2
	ქართული მწერლ.	4	საქართველოს ისტორია	2	შედ. გრამ. ქართული ენა	2
	საქართვე. ისტორია	2	ენის ფონოლოგია	2	შედ. გრამ. აფხაზური ენა	2
	აფხაზური ენა	6	ზოგადი ენათმეცნ.	2	შედ. გრამ. ჩეჩნურის	24
	არაბული ენა	4	უბიხური ენა	2	კავკ. ეთნოგრაფია	2
	ქართული ენა	3	ჩერქეზული ენა	2	არაბული	3
	რუსული ენა	2	მახლ. აღმ. ისტორია	2	ბერძნული მწერლობა	2

			არაბული ენა	2	ქართ.მწერლობა	4
			არაბული მწერლ	2		
0			აფხაზეთის ისტორია	1		
1			დასავ. ევროპის მწერლობა	4		
	სულ	25	სულ	25	სულ	17

[სეა, უიცა, ფ. 471, ან. 1, ს. 190. 1926-1927 წწ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, გვ. 15-21, გვ. 10-14].

გთავაზობთ 1926-1927 წლებისთვის შემუშავებულ სასწავლო გეგმებს, რომლებშიც ასახულია ახლადშექმნილი ენათმეცნიერების ფაკულტეტის დარგები, მათი განყოფილებები, საგნები და საათობრივი განაწილება:

კავკასიური დარგი:

აფხაზურ-ჩერქეზულისმიმართულებაზე II, III და IV კურსებზე ენების საათობრივი განაწილება ასეთი იყო: ქართული ენა და ლიტერატურა 17, აფხაზური – 8, არაბული – 11, რუსული – 6, ჩერქეზული – 4, უბიხური – 2 და ბერძნული – 2.

ქისტური - II კურსი: რუსული მწერლობა – 4, ქართული მწერლობა – 4, საქართველოს ისტორია – 2, ლლილური და ჩაჩნური – 3, არაბული ენა – 4, ქართული ენა – 3, რუსული ენა – 2. სულ 22 საათი.

III კურსი: ქართული მწერლობა 4, საქართველოს ისტორია – 2, ენის ფონოლოგია – 2, ზოგადი ენათმეცნიერება – 2, ერთი დადესტნური – 3, წოვა-თუმური – 2, მახლ. აღმ. ისტორია – 2, არაბული ენა – 2, არაბული მწერლობა – 2, დიალექტოლოგიის საფუძველი – 2, დასავლეთ ევროპის მწერლობა – 4. სულ 27 საათი.

IV კურსი: ენათმეცნიერების ისტორია – 2, შედ. გრამ. ქართული ენა – 2, კავკ. ეთნოგრაფია – 2, არაბული – 3, ბერძნული მწერლობა – 2, ერთი დადესტნური – 3, ქართული მწერლობა – 4. სულ 18 საათი.

ქისტურის მიმართულებაზე II, III და IV კურსებზე ენების საათობრივი განაწილება: ქართული – 17, წოვა-თუმური – 2, არაბული

- 11, რუსული - 6, დადესტნური - 6, ლლიღური და ჩაჩნური - 3, ბერძნული - 2.

დადესტნური - II კურსი: რუსული მწერლობა - 4, ქართული მწერლობა - 4, საქართველოს ისტორია - 2, ავარული 2, არაბული ენა - 4, ქართული ენა - 3, რუსული - ენა 2. სულ 21 საათი.

III კურსი: ქართული მწერლობა - 4, საქართველოს ისტორია - 2, ენის ფონოლოგია - 2, ზოგადი ენათმეცნიერება - 2, ანდოდიდური - 4, მახლ. აღმ. ისტორია - 2, არაბული ენა - 2, დასავლეთ ევროპის მწერლობა - 4. სულ 24 საათი.

IV კურსი: ენათმეცნიერების ისტორია - 2, შედ. გრამ. ქართული ენისა - 2, თაბასარული - 2, შედარ. გრამატიკა დადესტ. ენისა - 2, არაბული - 3, ბერძნული მწერლობა - 2, ქართული მწერლობა - 4. სულ 17 საათი.

დადესტნურის მიმართულებაზე II, III და IV კურსებზე ენების საათობრივი განაწილება: ქართული - 17, რუსული - 6, არაბული - 9, ანდოდიდური - 4, ბერძნული - 2, ავარული - 2, თაბასარული - 2, დადესტნური - 2.

ინდო-ევროპიული დარგი - II კურსი: რუსული მწერლობა - 4, ქართული მწერლობა - 4, საქართველოს ისტორია 2, ინდური - 2, ირანული ან სომხური - 2, ლათინური ან ბერძნული - 2, ოსური - 2, ქართული - 3, რუსული ენა 2. სულ 23 საათი.

III კურსი: ქართული მწერლობა - 4, საქართველოს ისტორია - 2, ზოგადი ენათმეცნიერება - 2, შედარ. გრამატ. ინდო-ევროპ. ენისა - 4, სემიტური ან თურქული - 4, ინდური - 2, ირანული ან სომხური - 2, ლათინური ან ბერძნული ავტ. - 2, ოსური - 1, ბერძნული მწერლობა - 2, დასავლეთ ევროპის მწერლობა - 4. სულ 29 საათი.

IV კურსი: ენათმეცნიერების ისტორია - 2, შედ. გრამ. ქართული ენისა - 2, ოსური ენის ისტორიის მასალა - 1, რომის მწერლობა - 2, ინდ. ენათმეცნიერების სპ. კურ. - 4, დასავლეთ ევროპის რუს. ისტორია - 2, ენის ფონოლოგია - 2, ქართული მწერლობა - 4. სულ 19 საათი.

ინდო-ევროპიული დარგის II, III და IV კურსებზე ენების საათობრივი განაწილება: ქართული - 17, რუსული - 6, ინდური - 4, ლათინური ან ბერძნული - 4, ირანული ან სომხური - 4, სემიტური ან თურქული - 4, ოსური - 4.

თურქული დარგი – II კურსი: რუსული მწერლობა – 4, ქართული მწერლობა – 4, საქართველოს ისტორია 2, არაბული – 6, ენის ფსიქო-ფიზიოლოგია 2, ოსმალური – 4, რუსული ენა – 2, სპარსული ენა – 2, სპარსული მწერლობა – 1. სულ 30 საათი.

III კურსი: ქართული მწერლობა – 4, საქართველოს ისტორია – 2, ზოგადი ენათმეცნიერება – 2, არაბული – 4, არაბული მწერლობა 2, სპარსული ენა – 2, სპარსული მწერლობა – 1, კლასიკური აღმოს. ისტორია – 2, აზერბაიჯანული – 4, ოსმალური მწერლობა – 2, დასავ. ევროპ. მწერლობა – 4. სულ 29 საათი.

IV კურსი: ენათმეცნიერების ისტორია – 2, შედ. გრამ. ქართული ენებისა – 2, აზერბეიჯ. მწერლობა და ისტორია – 2, თურქული დიალექტები – 2, ორხონის წარწერები – 2, მახლ. აღმოს. ისტორია – 2, ბერძნული მწერლობა – 2, ენის ფენომენოლოგია – 2, აღმოს. ხელოვნება – 2, ქართული მწერლობა – 4. სულ 22 საათი.

თურქული დარგი II, III და IV კურსებზე ენების საათობრივი განაწილება: ქართული ენა და ლიტერატურა – 14, არაბული – 10, რუსული – 6, ოსმალური – 4, სპარსული – 6, აზერბაიჯანული – 6, თურქული დიალექტები – 2, ბერძნული – 2.

სემიტური დარგი – II კურსი: რუსული მწერლობა – 4, ქართული მწერლობა – 4, საქართველოს ისტორია – 2, ენის ფსიქო-ფიზიოლოგია – 2, არაბული – 6, ქართული ენა – 3, რუსული ენა – 2, სპარსული ენა – 2, სპარსული მწერლობა – 1. სულ 26 საათი.

III კურსი: ქართული მწერლობა – 4, საქართველოს ისტორია – 2, ზოგადი ენათმეცნიერება – 2, არაბული – 4, სპარსული – ენა 2, სპარსული მწერლობა – 1, კლასიკური აღმოს. ისტორია – 1, ებრაული 4, ასურული – 3, დასავლეთ ევროპის მწერლობა – 4. სულ 28 საათი.

IV კურსი: ენათმეცნიერების ისტორია – 2, შედ. გრამ. ქართული ენა – 2, სირიული – 3, სირიული მწერლობა – 2, შედარ. გრამატ. სემ. – 2, ებრაული მწერლობა – 2, მახლ. აღმოს. ისტორია – 2, ბერძნული მწერლობა – 2, ენის ფენომენოლოგია – 2, აღმ. ხელოვნება – 2, ქართული მწერლობა – 4. სულ 25 საათი.

სემიტური დარგი II, III და IV კურსებზე ენების საათობრივი განაწილება: ქართული ენა და ლიტერატურა – 17, არაბული – 10, რუსული – 6, სპარსული – 6, ებრაული – 6, სირიული – 5, ასურული – 3, ბერძნული – 2.

ეთნოლოგიური განყოფილება – I კურსი: ქართული ენა – 3, რუსული ენა – 3, ქართული მწერლობა – 4, საქართველოს ისტორია – 2, ენათმეცნიერების შესავალი – 2, აზროვნების ტექნოლოგია – 4, ეთნოლოგია – 3, ფსიქოლოგია – 4. სულ 25 საათი.

II კურსი: 1. რუსული მწერლობა – 4, ქართული მწერლობა – 4, საქართველოს ისტორია – 2, პრეისტორია – 2, კავკასიის გეოგრაფია – 2, კლასიკური აღმოს. და ანთიური ქვეყნების ისტორია – 4, ერთი ენა/ძველი ან ცოცხალი – 2, ქართული ენა – 3, ანთროპოლოგია 3, რუსული ენა – 2. სულ 28 საათი.

III კურსი: ქართული მწერლობა – 4, საქართველოს ისტორია – 2, ენის ფენომენოლოგია 2, სამუზეუმო საქმე – 2, ისტორიული არქეოლოგია – 1, კავკასიის ისტორ. გეოგრ. – 2, პალეოგრაფია – 2, მახლ. აღმ. ისტ. 2, ერთი ენა/ ძველი ან ცოცხალი – 2, ქართული და ზოგადი ხელოვნების ისტორია – 2. სულ 21 საათი.

IV კურსი:სოციოლოგია – 2, არქივთ მცოდნეობა – 2, ბიბლიოთეკის საქმე – 1, მსოფლიო ისტორია – 2, ნუმიზმატიკა, დიპლომატ. – 1, საექსკურსიო საქმე – 1, სპეციალური კურსები – 4, შედარებ. გრამატ. ქართ. ენისა – 2, ეთნოგრაფია – 6, ქართული მწერლობა – 4. სულ 25 საათი.

ეთნოლოგიური განყოფილება II, III და IV კურსებზე ენების საათობრივი განაწილება: ქართული ენა და ლიტერატურა – 17, რუსული – 7, ერთი ენა/ ძველი ან ცოცხალი – 4[სეა, უიცა, ფ. 471, ან. 1, ს. 190. 1926–1927 წწ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, გვ. 15–21].

მაშასადამე, ქართული ენისა და ლიტერატურისთვის ყველა დარგის სასწავლო გეგმაში განკუთვნილი იყო 17 საათი, გამონაკლისი იყო თურქული დარგი, სადაც 14 საათი იყო მითითებული. რუსული ენა და ლიტერატურა ისწავლებოდა ნებისმიერი დარგის I (6 სთ.) და II კურსებზე (6 სთ.), სულ 12 საათი. ქართულისა და რუსულის შემდგომ, ყველაზე მეტი საათი ეთმობოდა არაბულ ენასა და ლიტერატურას (9–დან 11 საათამდე). არაბული არ ისწავლებოდა მხოლოდ ინდო-ევროპულზე და ეთნოლოგიურ განყოფილებაზე. მხოლოდ ამ უკანასკნელისთვის იყო გათვალისწინებული ერთი ცოცხალი ან მკვადრი ენის შესწავლა. არაბულის მერე, უმეტეს დარგებში წარმოდგენილი იყო ბერძნული ენისა და ლიტერატურის სწავ-

ლება, მასზე ცოტათი ნაკლები ეთმობოდა სომხურს. აფხაზურ-ჩერქეზულზე ასწავლიდნენ აფხაზურ ენას (8 საათი), ხოლო ინდო-ევროპულ დარგზე – ოსურ ენას (4 საათი). დანარჩენ დარგებზე შესაბამისი ენები იყო წარმოდგენილი, მაგრამ არცერთ დარგზე არ ისწავლებოდა არცერთი ევროპული ენა. დასაფასებელია და საგულისხმოა ის ფაქტი, რომ ქართულის, როგორც სახელმწიფო ენის შესწავლა დაიგეგმა ყველა დარგის მიმართულებაზე და მას ყველაზე მეტი საათი ეთმობოდა.

საერთო ჯამში, 1926 წელს ენათმეცნიერების ფაკულტეტზე 30-მდე ენისა(ქართული (მეგრული, სვანური), რუსული, სომხური, ბერძნული, აფხაზური, ოსური, დიდოური, ავარული, თაბასარული, დადესტნური, წოვა-თუშური, ღლიღური, ჩაჩნური, ჩერქეზული, უზბეხური, არაბული, სპარსული, ოსმალური, აზერბაიჯანული, სემიტური, თურქული, ებრაული, სირიული, ასურული, ინდური, ლათინური) და მათი დიალექტების სწავლება დაიგეგმა სხვადასხვა დისციპლინებთან ერთად. რა თქმა უნდა, ზემოთ ჩამოთვლილი ენების სასწავლებლად შესაბამისი კვალიფიციური პედაგოგიური კადრებისა და შესაფერისი სახელმძღვანელოების მოძიებადიდ სირთულეებთან იქნებოდა დაკავშირებული. მიუხედავად ამისა, დაბეჯითებით შეიძლება ვთქვათ, რომ თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ენათმეცნიერების ფაკულტეტის შექმნა იყო უდიდესი და უმნიშვნელოვანესი მოვლენა, ვინაიდან შემდგომ წლებში უნივერსიტეტში მიმდინარე ენათმეცნიერული ფუნდამენტური კვლევებითა და ჩვენი სახელოვანი აკადემიური პერსონალის სამეცნიერო მიღწევებით ქართული უნივერსიტეტი იქცა ქართველოლოგიური და კავკასიოლოგიური დარგების სწავლებისა და კვლევის მთავარ ლინგვისტურ კერად.

გამოყენებული წყაროები

სეა, უიცა, ფ. 471, ან. 1, ს. 190. 1926-1927 წწ.თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი;

სეა, უიცა, ფ. 471, ან. 1, ს. 27, 1922წ.,თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი.

**The History of the Formation of the Faculty of Linguistics,
its Fields and Educational Programmes at Tbilisi
State University**

(on the material of the 1926 archival materials)

Summary

The Tbilisi State University Fund at the National Archive of Georgia preserves archival materials, namely, the minutes of the sessions presenting the history of the formation of the Faculty of Linguistics at Tbilisi State University in 1926, the names of the scientists (commission members) participating in the process and the programmes compiled by them.

According to the archival materials obtained by the author, in 1926 Prof. K. Kekelidze was entrusted with founding the faculty of linguistics by the People's Commissariat of Education. The paper examines the minutes of the sessions reflecting the preparatory work carried out by the professors of Tbilisi State University (three minutes in total, the morning and evening sessions of July 2 and 3, 1926).

The materials analyzed have shown that the commission members working on the issue formed two departments at the Faculty of Linguistics that of 1. Linguistics and 2. Archaeology and Ethnography. Apart from Kartvelological Studies the linguistics department aimed at studying linguistic, cultural and historical aspects of the national minorities and the countries of the Near East. The Department of Archaeology and ethnography aimed at preparing personnel and equipping them with the skills for: carrying out studies in local history, forming museums, archives, and libraries; trainees were to master linguistic, literary, historical, archaeological and ethnographic issues of the Soviet Union and the Caucasus.

In total, in 1926, the objective of the Faculty of Linguistics was to study and teach about 30 languages (Georgian (Megrelian, Svan), Russian, Armenian, Greek, Abkhazian, Ossetian, Dido, Avar, Tabasarian, Dagestanian, Tsova-Tushian, Gligurian, Chechen, Circassian, Ubykh,

Arabic, Persian, Ottoman, Azerbaijani, Semitic, Turkish, Hebrew, Syriac, Assyrian, Indian, Latin) and their dialects alongside a variety of disciplines.

Admittedly, initially the Faculty faced certain difficulties linked with the preparation of qualified pedagogical staff as well as appropriate textbooks for teaching the above-listed languages. Nevertheless, the establishment of the Faculty of Linguistics at Tbilisi State University was of particular significance: in later years as a result of the scientific achievements of the University scholars and the fundamental works carried out by them the University became the main linguistic center for Kartvelological and Caucasiological studies in the region.